

Nr 284.

Av herrar **Ohlin** och **Myrdal**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar och materiel m. m. vid universitetet i Uppsala och Lund.

I proposition nr 218 till årets riksdag framlägger Kungl. Maj:t förslag om inrättande vid Uppsala universitet av en befattning som biträdande lärare i nationalekonomi. Universitetsmyndigheternas motivering för skapandet av en sådan befattning är framför allt en hänvisning till behovet av undervisning för studerande, som förbereda sig på filosofisk eller statsvetenskaplig examen, vari nationalekonomi ingår. Önskemålet blir därför i första hand inrättande av en professur inom filosofiska fakulteten men subsidiärt en anhållan om en lärarbefattning av ifrågavarande slag.

Med anledning härav vilja vi framhålla, att genom en sådan befattnings inrättande lärarkrafterna i nationalekonomi vid Uppsala universitet icke skulle ökas, då man för närvarande har en docent i detta ämne. Det kan tagas för givet att det docentstipendium, som denne åtnjuter, skulle användas för annat ändamål, om lärarbefattningen tillkommer. Det bör vidare påpekas, att i Lund likaledes en docent upprätthåller undervisningen och fullgör examensskyldigheten i nationalekonomi för filosofisk och statsvetenskaplig examen, men att förslag ej framlagts om inrättande även där av lärarbefattning av ifrågavarande slag. Man torde kunna befara, att för en eventuell sådan befattning i Uppsala för närvarande ingen person med doktorskompetens skulle stå till förfogande, varför examinationen icke som nu skulle kunna skötas av den som undervisar studerande för filosofisk och statsvetenskaplig examen utan skulle helt falla på professorn i nationalekonomi och finansrätt. Detta skulle innebära en försämring i förhållande till nuvarande läge, i det undervisning och examination i allmänhet icke torde böra fördelas på skilda personer.

Under sådana omständigheter synes för närvarande all anledning saknas att inrätta ifrågavarande befattning. Som ytterligare motivering för denna ståndpunkt vilja vi hänvisa till vår tidigare motion rörande ändrad organisation av de socialvetenskapliga studierna vid universitetet, vari hemställes att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande dessa studier, i det behov av en viss omläggning och utvidgning därav föreligger, varjämte viss arbetsfördelning mellan olika universitet och högskolor är önskvärd. Det vore givetvis omotiverat att, om en sådan allmän utredning igångsattes, redan nu inrätta en ny befattning, som kanske visar sig icke alls passa in i den plan, som kan bli resultatet av utredningen. Detta kan så mycket mera hävdas som, i enlighet med vad vi ovan anför, genom den nya befattningen inga fördelar skulle uppnås jämfört med nuvarande läge.

Vi hänvisa vidare till ett av undertecknad Myrdal såsom ämneslärare av-givet utlåtande över universitetsberedningens förslag i här ifrågavarande av-seenden, ingående i humanistiska och juridiska fakulteternas vid Stockholms högskola yttrande över beredningens betänkande. Detta utlåtande vidfogas motionen.

Under hänvisning till ovanstående få vi hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 218
vad beträffar inrättande av en biträdande lärarbefattning i
nationalekonomi vid Uppsala universitet.

Stockholm den 22 mars 1938.

Bertil Ohlin.

Gunnar Myrdal.

Bilaga.

De sociala vetenskaperna befinna sig sedan länge i snabb utveckling. Deras betydelse såväl akademiskt som praktiskt stegras oavbrutet. Det är under dessa förhållanden att beklaga, att Beredningen icke beaktat behovet av ett förstärkande i vår akademiska organisation av dessa vetenskaper. Redan en flyktig jämförelse med dessa ämnens tillgodoseende utomlands skulle ha gjort detta behov uppenbart; likaså givetvis de samråd med på området sakkunniga, som chefen för Ecklesiastikdepartementet vid Beredningens tillsättande anbefallt i direktiven för utredningen. Utan att här närmare ingå på en redogörelse i frågan vill jag i största allmänhet påminna om att det finnes synnerligen viktiga socialvetenskapliga ämnen, vilka i Sverige alls icke äro representerade genom särskilda lärostolar — sociologi, socialpsykologi, olika grenar av statistiken såsom socialstatistik, ekonomisk statistik etc. — och att deras införande i vår akademiska organisation för forskning och högre undervisning framträder såsom ett allmer trängande problem. Läget försämrar på ett väsentligt sätt genom att ett av de humanistiska moderämnena, psykologi, i vårt land icke haft en plats i den akademiska organisationen, som motsvarar dess betydelse, och heller aldrig kommit att i forskning och undervisning mera regelbundet bedrivs på internationell vetenskaplig standard (för Stockholms högskolas del har denna situation förändrats genom den Enerothska professurens inrättande); därtill kommer nu, att ett annat av socialvetenskapernas moderämnena, filosofien — just i ett läge, då dess ställning vid statsuniversiteten på grund av särskilda förhållanden i och för sig är vanskelig — enligt Beredningens förslag skall få sin representation inom universiteten beskuren till hälften (beträffande denna fråga hänvisas till professorn Tegens utredning).

Nu kan det visserligen måhända göras gällande, att socialvetenskaperna lämpligen böra koncentreras till Stockholm. Viktiga sakskaäl kunna förvisso anföras för den uppfattningen, att dessa vetenskaper bättre bedrivs i rikets

huvudstad med de ökade möjligheter till kontakt med och direkt studium av den där lokaliserade centrala administrationen samt av ledningen av det politiska och ekonomiska livet. En utveckling i riktning mot en sådan koncentring av socialvetenskaperna till Stockholm har redan grundlagts.

Detta skäl för en mera styvmoderlig behandling av socialvetenskaperna vid de i Uppsala och Lund förlagda universiteten har icke åberopats av Beredningen, vilken ju överhuvudtaget lämnat det i direktiven framhävda samarbetsproblemet därhän. Det måste vidare starkt understrykas, att även om en sådan specialisering och ett sådant samarbete åsyftas och skulle kunna åvägabringas, så måste vissa ämnen, och främst nationalekonomien, vara någorlunda väl företrädde även vid universiteten i Uppsala och Lund med hänsyn till statsvetenskaplig examen (såvida man icke tänker sig att mera regelmässigt tentamina i nationalekonomi även i denna lägre akademiska examen skall förbehållas de i detta ämne fullständigare utrustade högskolorna i Stockholm och Göteborg). Slutligen bör framhållas, att, även om den socialvetenskapliga forskningens och undervisningens tyngdpunkt kommer att förläggas till huvudstaden, så måste det i och för sig framstå av icke ringa värde, att också vid universiteten i Uppsala och Lund — eller åtminstone vid ettdera av dessa universitet — särskilt ett viktigt ämne som nationalekonomi blir på ett tillfredsställande sätt representerat. Av olika skäl är det nämligen i en akademisk kultur av betydelse, att forskning kan bedrivas och högre examina avläggas vid mer än ett lärosäte. Därigenom motverkas t. ex. eljest stundom framträdande skadlig skolbildning.

Efter dessa påpekanden av mera allmän innebörd skall här nedan behandlas den ställning nationalekonomien enligt beredningens förslag skulle givas vid universiteten i Uppsala och Lund.

Beredningen vill göra ämnet nationalekonomi obligatoriskt i juris kandidatexamen. Detta förslag torde motsvara ett allmänt önskemål. Ämnet kan vidare ingå i filosofie kandidatexamen samt i juris- och filosofie licentiatexamen. Ämnet är slutligen obligatoriskt huvudämne i de nyligen införda, juridiska och filosofiska statsvetenskapliga examina. Samtliga dessa examina äro avsedda att kunna avläggas helt även vid universiteten i Uppsala och Lund.

I trots av den stegrade betydelse ämnets såsom ett av de centrala socialvetenskapliga ämnena, enligt vad nyss berörts, under senare tid fått och i trots av det stegrade undervisningsansvar och den ökade tentamensbörda, som bliva resultaten av att ämnet göres obligatoriskt i juris kandidatexamen och av de statsvetenskapliga examinas införande, föreslår beredningen bibehållandet av den redan sedan länge mindre rimliga ordningen med en professor i nationalekonomi och finansrätt i den juridiska fakulteten, vilken jämväl skall svara för det förra ämnet i den filosofiska fakulteten.

Beredningen förutsätter, att denna professors innehavare skall vara professorskompetent i båda ämnena (jfr betänkandet sid. 19). Ett sådant kompetenskrav är föga rimligt: nationalekonomi är en social-teoretisk vetenskap, finansrätt en juridisk disciplin; forskningsområdena äro så olika varandra och äro båda numera så omfattande och så viktiga, att under samtida och framtida förhållanden en forskare näppeligen kan väntas tillfredsställande behärska dem båda.

Förhållandet är ett helt annat än t. ex. vid förenandet inom en professur av två juridiska ämnen, varvid ju likväl på grund av överensstämmelse ifråga om vetenskaplig principlära och i fråga om forskningsmetoder och likhet ifråga

om forskningsobjekt det ena ämnet stöder det andra. En vetenskapsman, som fyller beredningens kompetenskrav — vilket väl i praktiken icke uppehållits eller rimligen kan uppehållas — torde icke ha existerat i landet sedan David Davidson.

Man kommer på grund härav blott genom att tumma på kompetensreglerna att kunna besätta professuren. Professuren blir då i vanliga fall besatt med person, som blott besitter verklig kompetens i ena ämnet, varvid — hur hög kompetens han än besitter i detta ämne — det andra ämnet ovillkorligen blir lidande. Normalt kan man icke tänka sig att ha båda ämnena företrädade i en persons kompetens. Man kommer antingen att ha en nationalekonom, som också skall sörja för finansrätten, eller en jurist, som också skall bära ansvaret för nationalekonomien. Det är här av vikt att anmärka, att detta blir lösningen i bästa fall. Dessvärre måste man emellertid räkna med den möjligheten att vid besättandet av en dylik professur en andra eller tredje klassens forskare med viss meritering i båda ämnena måste komma att sättas före en första klassens jurist eller nationalekonom. Då nationalekonomien är det enda socialteoretiska ämnet i den juridiska fakulteten, är det även ur allmän synpunkt en stor fara i möjligheten att detta ämne inom fakulteten kommer att företrädas av en person, som kan karakteriseras såsom varken nationalekonom på vetenskaplig nivå eller framstående jurist.

Bortsett från kompetensfrågan måste det vidare innebära ett slöseri med och en överansträngning av en vetenskapsmans förmåga att förutsätta vetenskaplig undervisning i två så skilda ämnen. Detta gäller redan på lågstadiet men naturligtvis än mer på högre stadium. All verklig forskning måste komma att under sådana förhållanden hämmas på ett väsentligt sätt. Kommer nu härtill, att denna professor skall svara för nationalekonomien även i den filosofiska fakulteten.

Beredningen har visserligen velat giva innehavaren av denna dubbelprofessur en biträdande lärare i nationalekonomi. Denna, som "om möjligt" skulle innehava docentkompetens, skulle icke få en fast anställning utan skulle förordnas av universitetskanslern på viss tid; hans arvode skulle, för en undervisning betydligt större än en docents, vara 6,000 kronor pr år.

Om detta beredningens förslag måste först framhållas, att det med hänsyn till rådande tillgång och efterfrågan på nationalekonomernas arbetskraft framstår nära nog säkert, att denna post i vanliga fall icke kommer att kunna besättas med docentkompetent person. Det torde ofta uppkomma väsentliga svårigheter redan att finna en licentiat i ämnet för uppdraget ifråga. Posten blir således i normala fall antingen obesatt eller besatt av person utan nödiga kvalifikationer för den synnerligen viktiga undervisningsuppgift, som beredningen äsyftar, att han skulle fylla. Denna situation blir desto betänkligare, då, efter vad redan berörts, den möjligheten är hotande, att professorn själv besitter blott svag kompetens i ämnet och i alla händelser genom sina undervisnings- och tentamensalligganden även i ett främmande juridiskt ämne måste vara hindrad i sin forskning och undervisning, särskilt på det högre stadiet.

Under dessa förhållanden har det framkastats, att nationalekonomien jämte professorn i nationalekonomi och finansrätt i den juridiska fakulteten borde företrädas av en professor i nationalekonomi i den filosofiska fakulteten. Även så kompletterad måste emellertid lösningen betraktas sasom dalig, då den ju kvarlämnar i den juridiska fakulteten den orimliga professuren i nationalekonomi och finansrätt. En bättre — och naturligtvis billigare — lösning synes

vara, att den juridiska professuren frigöres från finansrätt och därtill göres gemensam för båda fakulteterna (som i Stockholm). Finansrätten får då läggas till annat juridiskt ämne, t. ex. till den speciella privaträtten eller till förvaltningsrätten. Med hänsyn till den finansiella lagstiftningens och den offentliga hushållningens oerhört stora och ständigt växande betydelse i samhällslivet, vore det ett önskemål att en särskild professur inrättades i finansrätt och finansvetenskap. Nödvändigt är emellertid i första hand, att ämnet nationalekonomi blir frigjort från finansrätten i professuren vid den juridiska fakulteten.

Givetvis vore det i och för sig önskligt, om ämnet finge två professurer åtminstone vid ettdera av dessa universitet och då närmast vid Lunds; vid Uppsala universitet måste detta önskemål vara mindre framträdande på grund av Stockholms närbelägenhet. Önskligt vore naturligtvis även, att, som likaledes framkastats, den intressanta och viktiga specialgrenen av ämnet historia, som utgöres av den ekonomiska historien, vid sidan av de vid båda universiteten redan bestående tvenne professurerna i historia finge en specialprofessur vid Lunds universitet. Beträffande denna fråga hänvisas till fakultetens yttrande vid ämnet historia. Det första steget bör emellertid vara att ge båda dessa universitet en professur i huvudämnet nationalekonomi, vilket i detta speciella fall är mycket mer än dubbelt så mycket som en halv.

Den reflexionen torde till slut icke böra undertryckas, att, om statsmakterna av finansiella skäl skulle stanna för beredningens förslag, det måste allvarligt sättas ifråga, huruvida tentamina i nationalekonomi för filosofie kandidat-, statsvetenskapliga samt filosofie och juris licentiatexamina böra få avläggas vid universiteten i Uppsala och Lund. Måhända borde man under sådana förhållanden för detta ämne draga den konsekvensen av riksgiltighetstanken, att de studerande för sådana tentamina borde hänvisas till de i ämnet mera fullständigt utrustade högskolorna i Stockholm och Göteborg. Denna konsekvens har emellertid sådan räckvidd, att den nog bör ur olika synpunkter övervägas, innan man beslutar sig därför eller godtager en ordning, som naturligt leder fram emot den. Oavsett den degradering av ämnet nationalekonomi i den juridiska fakulteten vid Uppsala och Lunds universitet, som därigenom lätt kan bli följd, bör därvid bland annat beaktas den i det föregående berörda betydelse det i den akademiska kulturen äger, att i ett ämne som nationalekonomi forskning kan bedrivas och högre examina kunna avläggas vid flera lärosäten.
